

BARBARA MAUER-GÓRSKA

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński
e-mail: mauer@inib.uj.edu.pl

EVIDENCE – BASED: NOWA METODA ANALITYCZNO-SYNTETYCZNEGO OPRACOWANIA PUBLIKACJI NAUKOWYCH

Dr Barbara Mauer-Górska od 2000 r. starszy wykładowca w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pracowała jako bibliotekarz w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Katowicach (1973-1980) oraz w Bibliotece Śląskiej Akademii Medycznej (1980-2000). Autorka książki pt. *Stanisław Koźmiński (1837-1883): lekarz, bibliotekarz i bibliograf*. Warszawa: GBL, 2002. Ważniejsze publikacje: *Najnowsze kierunki współpracy bibliotek w organizacji i praktyce*. PTINT 2006, 2, s.14-20; *Nierówności w dostępie do informacji o zdrowiu*. W: *e -Włączenie czy e-Wyobcowanie? E-Publikacje Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego nr 2* [CD ROM]. Pod red. M.Kocójowej. Kraków: Wydaw. IINiBUJ 2006; *Ranking czasopism profesjonalnych*. W: *Przestrzeń informacji i komunikacji społecznej*. Pod red. M. Kocójowej. Kraków: Wydaw. UJ 2004, s. 50-54.

SŁOWA KLUCZOWE: *Evidence-based*. Opracowanie analityczno-syntetyczne. Metodologia. Publikacje naukowe. Medycyna. Bibliotekoznawstwo.

ABSTRAKT: Od kilkunastu lat w polskim piśmiennictwie medycznym stosuje się terminy: *medycyna oparta na dowodach, praktyka oparta na wiarygodnych i aktualnych publikacjach*. Są to nazwy określające ocenę piśmiennictwa z nauk medycznych według metodologii nazwanej w języku angielskim *evidence-based medicine*. W ramach współpracy międzynarodowej specjalistów z różnych dziedzin ustalono jednolitą strategię opracowania oraz wyszukiwania tematów medycznych na podstawie analizy i syntezy danych uzyskanych w odpowiedzi na pytania badawcze. W artykule omówiono jej wykorzystanie w wydawnictwach informacyjnych i systemie baz oceniających Cochrane Library. Międzynarodowy zasięg tej metody w naukach medycznych stanowił podstawę do jej adaptacji w bibliotekoznawstwie. Opisano główne założenia metodologiczne *evidence-based librarianship* opracowane w latach 1997-2001 przez bibliotekarzy brytyjskich, amerykańskich i kanadyjskich (Andrew Bootha, Jonathana Eldredge'a, Denisa Koufogiannakisa, Ellen Crumley). Wykazano powiązania z podobnymi metodami analizy i syntezy stosowanymi w polskich pracach dokumentacyjnych. Zaproponowano termin *opracowanie analityczno-syntetyczne-oceniające*, zaznaczając jednocześnie, że jest to metoda nadal rozwijana i wprowadzane są kolejne nowe metody wartościowania opublikowanych prac naukowych.

WPROWADZENIE

W polskiej terminologii z nauk medycznych w latach dziewięćdziesiątych XX w. pojawiły się określenia, takie jak *medycyna oparta na dowodach*, *praktyka oparta na wiarygodnych i aktualnych publikacjach*, *ewaluacja badań naukowych*, które dotyczą stosowanej w wielu krajach metodologii *evidence-based medicine*. Metodologia ta jest wykorzystywana do oceny opublikowanych wyników badań, a także niepublikowanych raportów oraz sposobów ich wykorzystania w praktyce klinicznej. W tym celu stosuje się przegląd systematyczny (ang. *systematic review*). Ustalone pytania pozwalają na przeprowadzenie analizy i syntezy uzyskanych odpowiedzi zmierzających do podsumowania osiągniętych rezultatów badań (Booth, 2001, s. 31). Tego typu opracowanie dokumentacyjne powstaje w ramach współpracy specjalistów z określonej dziedziny nauki, pochodzących przeważnie z różnych krajów.

Od 1992 r. działają specjalne ośrodki naukowe, których celem jest ocena publikacji z uwzględnieniem wyników badań zastosowanych w praktyce klinicznej (Chronology of The Cochrane Collaboration, b.d.). Pierwszy powstał w Wielkiej Brytanii, kolejne w Kanadzie, Stanach Zjednoczonych i Australii. Zadaniem Polskiego Instytutu Evidence Based Medicine jest wprowadzenie metaanalizy i przeglądów systematycznych do praktyki medycznej, a także włączenie polskich naukowców do współpracy w międzynarodowej sieci Cochrane Collaboration (Gajewski i in., 2003, s. 31).

Analiza i synteza są metodami stosowanymi w opracowaniach dokumentacyjnych na podstawie polskiej normy PN-74/N-01180: *Opracowania dokumentacyjne* i opisanymi przez Elżbietę Brandalską (Brandalska, 1976, s. 99-102). Wyznaczone reguły tego typu dokumentów pozwalają wykazać ich powiązania z wydawnictwami informacyjnymi, tworzonymi z zastosowaniem metodologii *evidence-based*. Określenia przyjęte w polskiej terminologii informacji naukowej, takie jak *synteza dokumentacyjna*, *opracowanie analityczno-syntetyczne* lub *referat przeglądowy*, odnoszą się do działań i form opracowań piśmiennictwa o cechach podobnych do tekstów metainformacyjnych (*Synteza...*, 1976).

Celem niniejszego artykułu jest omówienie metody *evidence-based* stosowanej również w polskiej praktyce dokumentacji nauk medycznych, a w międzynarodowym bibliotekoznawstwie nazywanej jako *evidence-based librarianship* (Jaeschke, 1998; Niedźwiedzka, 1998; Mrukowicz, 2004; Eldredge, 1997).

ETAPY OPRACOWANIA ANALITYCZNO-SYNTETYCZNEGO

Najnowsze piśmiennictwo na temat *evidence-based medicine* reprezentowane jest licznie w publikacjach zarejestrowanych w bazie bibliograficznej MEDLINE. Największe zasługi w zakresie ustalenia tej metodologii należą do brytyjskiego lekarza i profesora medycyny Archibalda Lemana Cochrane'a (1909-1988), autora wydanej w 1972 r. książki pt. *Effectiveness and Efficiency: Random Reflections on Health Services* (*The name behind The <Cochrane> Collaboration*, b.d.). Prace Cochrane'a przyczyniły się do rozwoju nowych źródeł informacji. W 1987 r. opracował on systematyczny przegląd piśmiennictwa oraz zastosował analizę prób kontrolnych

na temat opieki nad matką i noworodkiem. Rozpoczął również opracowanie pierwszej bibliografii analitycznej pt. *The Oxford Database of Perinatal Trials* (Chronology of The Cochrane Collaboration, b.d.). W marcu 1992 r. grupa badaczy kontynuujących prace Cochrane'a założyła ośrodek dokumentacji nazwany UK Cochrane Centre (Chronology of The Cochrane Collaboration, b.d.).

W wyniku postępowania wskazanego przez Cochrane'a powstają opracowania, którymi są przeglądy systematyczne, nazywane *evidence-based practice*, czyli praktyką opartą na dowodach (Booth, 2001, s. 31). Charakterystykę treściową prac o tematyce medycznej tworzą w nich dwa rodzaje adnotacji. Jeden dotyczy ustalonych pięciu dowodów, których wybór zależy od oceny zastosowanych badań eksperymentalnych lub obserwacji (ang. *type of evidence*) (Weightman i Mala, 2000, pp. 63-70). Największą wartość ma tzw. dowód typu V (ang. *type V evidence*) przypisywany raportom specjalistów z różnych dyscyplin nauk medycznych. Odpowiednie dowody typu I-IV przyznaje się pozostałym publikacjom w zależności od wartości opisanych metod diagnostycznych lub terapeutycznych, uzyskanych danych oraz ich znaczenia w praktyce klinicznej. Drugi rodzaj adnotacji przedstawia ocenę procedury diagnostycznej lub terapeutycznej z uwzględnieniem pozytywnych lub negatywnych wyników leczenia. Oprócz jednakowych elementów charakteryzujących treść dokumentów metoda *evidence-based* zakłada standaryzację procesu badawczego. Składa się on z następujących etapów: 1) sprecyzowania problemu, 2) opracowania planu raportu, 3) doboru źródeł bibliograficznych i piśmiennictwa, 4) analizy zawartości tematycznej i metod badawczych, 5) analizy wyników, 6) wyboru danych liczbowych lub dokonania odpowiednich obliczeń, 7) syntezy danych i wartości liczbowych, 8) opracowania raportu, 9) sprawdzenia raportu pod względem poprawności i zgodności z przyjętą metodologią (Silagy, ed. 2001, p. 5; Booth, 2001, s. 39). W polskich publikacjach dotyczących „praktyki opartej na dowodach naukowych” określenie to odnosi się również do uwzględniania jednakowych, stosowanych w skali międzynarodowej zasad opracowania informacji medycznej (Niedźwiedzka 1998; Mrukowicz, 2004).

Proces identyfikacji w analizowanym tekście wyników procedur diagnostycznych lub terapeutycznych polega na wyszukiwaniu danych według schematu nazywanego za pomocą akronimu PICO (od ang. *Patients + Intervention + Comparison + Outcomes*) utworzonego z pierwszych liter nazw problemów branych pod uwagę (Mrukowicz, 2004, s. 7-21). W wyjaśnieniu tematu badawczego powinno znaleźć się odniesienie do danych dotyczących: odpowiedniej diagnostyki i sposobu leczenia (ang. *Intervention*), osiągniętych wyników (ang. *Outcomes*), charakterystyki grup chorych (ang. *Patients*) oraz porównań uzyskanych rezultatów z innymi badaniami (ang. *Comparison*) (Mrukowicz 2004, s. 10-11).

Zasady *evidence-based* stanowią zarówno sposób tworzenia nowej informacji, jak i wyszukiwania według jednakowych kryteriów oceniających, wykorzystanych w analizie tekstu oraz nowych rodzajach źródeł informacyjnych (Higgins i Green, 2004). Najczęściej stosowaną metodą jest tzw. metaanaliza łącząca wyniki pochodzące z różnych badań, które przez ich syntezę znajdują się w jednym opracowaniu, np. przeglądzie systematycznym (Schell, 1992, pp. 219-222). Większość autorów publikacji na temat *evidence-based* stwierdza, że jest to paradygmat postępowania poparty naukowym opracowaniem analityczno-syntetycznym wyników, pierwotnych

i wtórnych, dotyczących jednego tematu lub zagadnienia (Booth, 2001; Silagy, ed. 2001; Mrukowicz, 2004; Niedźwiedzka, 1998). W ramach międzynarodowej komunikacji naukowej powstają również specyficzne źródła informacji tworzone na podstawie tzw. metody wiarygodnych dowodów naukowych.

SYSTEM BAZ OCENIAJĄCYCH COCHRANE LIBRARY I WYDAWNICTWA INFORMACYJNE EBM (EVIDENCE BASED MEDICINE)

W l. 1992-94 w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Australii powstawały ośrodki analizujące piśmiennictwo medyczne. Współpracują one ze sobą, opracowując przeglądy systematyczne oraz przygotowując wydawnictwo bibliograficzne *Cochrane Library* (The Cochrane Library, b.d.).

Międzynarodowe stowarzyszenie Cochrane Collaboration składa się z grup specjalistów badających ustalone tematy z nauk medycznych i zajmujących się ich analizą według wspólnie uznanych kryteriów (Netting The Evidence, b.d.). Współpraca specjalistów koordynowana jest przez dwanaście ośrodków znajdujących się w różnych regionach świata. Wszystkie grupy i zespoły badawcze wybierają swoich przedstawicieli do tzw. Zespołu Nadzorującego (ang. *Cochrane Collaboration Steering Group (CCSG)* (Cochrane entities, b.d.). Do jego zadań należy organizowanie każdego roku konferencji, spotkań, kolokwiów lub telekonferencji, będących najczęstszą formą konsultacji i uzgodnień dla specjalistów zrzeszonych w krajowych ośrodkach *evidence-based medicine*.

W wyniku międzynarodowej współpracy powstaje system bibliograficzny złożony z siedmiu baz, wydawany od 1995 r. przez firmę Update Software pod wspólną nazwą *Cochrane Library*. Bazy tworzące ten system są udostępniane w wersji drukowanej i elektronicznej na CD-ROM-ach, a także w Internecie za pośrednictwem większości bibliotek medycznych na świecie, w tym również bibliotek polskich akademii medycznych. Każda z siedmiu baz jest inna, różnią się one od siebie sposobem opracowania analityczno-syntetycznego tematów medycznych, skąd wynika ich podział na:

- przeglądy systematyczne: *The Cochrane Database of Systematic Reviews*,
- streszczenia strukturalne z kryteriami oceniającymi efektywność procedur medycznych: *The Cochrane of Abstracts of Reviews of Effects*,
- metaanaliza piśmiennictwa i raportów z uwzględnieniem wyników kontrolowanych prób klinicznych: *The Cochrane Controlled Trials Register*,
- analiza metod badawczych zarejestrowanych w przeglądach systematycznych: *The Cochrane Methodology Register*,
- porównawcza analiza ekonomiczna kosztów postępowania medycznego: *NHS Economic Evaluation Database*,
- analiza ekonomiczna osiągniętych wyników w leczeniu lub diagnostyce w zależności od wykorzystanej aparatury i sprzętu medycznego: *Health Technology Assessment Database*,
- przeglądy systematyczne prac publikowanych i niepublikowanych z kryteriami oceniającymi badania kliniczne: *Cochrane Database of Methodology Reviews* (The Cochrane Library, b.d.).

Główną częścią systemu baz oceniających jest *Cochrane Database of Systematic Review*, która umożliwia wyszukiwanie rekordów bibliograficznych, dotyczących przeglądów systematycznych według ustalonych zasad opracowywania, takich jak opis problematyki badawczej *evidence-based practice* (ang. *Background*), cele (*evidence-based practice*, ang. *Objectives*), kryteria oceniające wyboru prac (ang. *criteria for inclusion*), strategia wyszukiwawcza z uwzględnieniem odpowiednich źródeł informacyjnych i słów kluczowych (ang. *search strategy*), metody (ang. *methods*) (Ober, Shohara, Rennie, Yank i Bero, 2002, p. 103).

Jak wspomniano, termin *evidence-based* oznacza również sposób opracowania nowego rodzaju źródeł bibliograficznych. Początek tego typu wydawnictw informacyjnych wiąże się z powstaniem w l. 1990-93 w Instytucie Zdrowia Publicznego Uniwersytetu Walijskiego (Department of Public Health, University of Wales) programu oceniającego prace badawcze na temat stanu zdrowia ludności Walii (Weightman i Mann 2000, p. 65). Wyniki tego programu badawczego zostały opublikowane w l. 1995-98 w serwisach internetowych i „Health Evidence Bulletins”, w których wprowadzono nazwę *evidence* w znaczeniu zastosowanej metodologii badawczej (Weightman i Mann 2000, p. 64). Począwszy od 1995 r., kiedy to ukazał się pierwszy zeszyt dwumiesięcznika „Evidence-Based Medicine” (dostępne go również w wersji elektronicznej), publikowaniem bieżącej bibliografii analitycznej wykorzystującej opracowania metodą *evidence-based* zajmuje się wydawnictwo BMJ Publishing Group for Evidence-Based Medicine (Haynes i Glasziau, eds., 1995). BMJ Publishing wydaje też osobne wydawnictwa informacyjne z różnych nauk medycznych, np. psychologii, medycyny klinicznej, w których stosuje jednakowy sposób przekazu treści (Geddes i Reynolds, eds., 1997; *Clinical evidence*, b.d.).

Streszczenia strukturalne, które należą do opracowań dokumentacyjnych powstałych w ramach metodologii *evidence-based*, coraz częściej występują w czasopiśmie z wielu dziedzin medycyny jako forma przedstawienia charakterystyki treści artykułu według wyodrębnionych elementów analizy. Elementy te wyznaczają etapy postępowania badawczego i znajdują podsumowanie w formie syntezy danych prezentowanej w streszczeniu strukturalnym. Ogólnie można w nim wyróżnić następujące części: 1) opis bibliograficzny artykułu lub pracy badawczej, 2) pytanie badawcze, 3) źródła informacyjne i słowa kluczowe, 4) analizę danych, 5) wyniki, 6) wnioski, 7) analizę omawiającą ze wskazaniem efektów leczenia. Sposób opracowania streszczeń strukturalnych opisany został m.in. przez autorów poradnika *Jak wyszukiwać i krytycznie oceniać naukowe publikacje medyczne?* (Dąbrowiecki, Janowicz i Malukiewicz-Wiśniewska, 1996, s. 85-87).

Uniwersalne cechy opisanej metodologii analizy badań naukowych w medycynie spowodowały jej przenikanie do kolejnych dziedzin nauki, w tym również do bibliotekoznawstwa.

EVIDENCE – BASED W BIBLIOTEKOZNAWSTWIE

Zasady *evidence-based* w bibliotekoznawstwie zostały opisane po raz pierwszy przez Jonathana Eldredge’a, następnie metodą tą zajmowali się Andrew Booth oraz Denise Koufogiannikis i in. (Eldredge, 1997; Booth,

2002; Koufagiannikis i in., 2003). Do zastosowania metody *evidence-based* w badaniach bibliotekoznawczych przyczyniły się również stowarzyszenia bibliotekarskie, zwłaszcza Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotek Medycznych (American Medical Libraries Association) i Kanadyjskie Stowarzyszenie Bibliotek Medycznych (Canadian Medical Libraries Association).

Proponując w 1997 r. metodologię *evidence-based* w bibliotekoznawstwie, J. Eldredge wykorzystał podobne zasady, które zostały wcześniej wprowadzone do analizy publikacji w naukach medycznych (Eldredge, 1997, pp. 4-7). Z korespondencji opublikowanej w amerykańskim czasopiśmie bibliotekarskim „Hypothesis” wynika, że bibliotekarze w Stanach Zjednoczonych zaakceptowali zaproponowaną przez J. Eldredge’a metodologię *evidence-based librarianship*, wskazując na jej zalety: możliwość kontroli realizacji badań oraz możliwość uniknięcia powtarzających się tematów (Byrd i in., 1998, pp. 5-12).

W kolejnym artykule J. Eldredge zamieścił wykaz metod badawczych, które w największym stopniu zapewniają wiarygodność przeprowadzonych dowodów naukowych w bibliotekoznawstwie (Eldredge, 2000, p. 291). Są to ułożone według pewnej hierarchii: przegląd systematyczny z technikami statystycznymi, badania porównawcze, opisy przypadków, ocena decyzji, badania jakościowe (historyczne, etnograficzne) (Eldredge, 2000, p. 292). Metodologia *evidence-based librarianship* według kanadyjskich bibliotekarzy, Ellen Crumley, Denise’a Koufogiannakisa i Lindy Slater, umożliwia przedstawienie głównych tematów badawczych podejmowanych w zakresie zarządzania i organizacji praktyki bibliotekarskiej. Należą do nich: 1) źródła uwarunkowań realizacji potrzeb użytkowników i usług bibliotecznych, 2) edukacja użytkowników bibliotek, 3) analiza kosztów zbiorów drukowanych i elektronicznych, 4) organizacja zbiorów bibliotecznych, 5) udostępnianie informacji i jej ochrona, 6) marketing i promocja bibliotek (Crumley i Kaufogiannakis, 2002, p. 63).

W realizacji opracowania analityczno-syntetycznego metodą *evidence-based* pierwszy etap polega na wyznaczeniu pytań badawczych. Następnie Crumley, Koufogiannakis i Slater proponują podział piśmiennictwa według kategorii tematycznych. Na ich podstawie przeprowadza się wyszukiwanie publikacji w bibliograficznych bazach danych oraz w wybranych czasopiśmiech (Koufogiannakis i in., 2004, pp. 230-231). W tym celu ci sami autorzy ustalili ranking dziesięciu tytułów czasopism z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, w których znajduje się najwięcej opublikowanych wyników prac z określonych pól badawczych (Koufogiannakis i in., 2004, pp. 230-231). Są to: 1) „Journal of the American Society for Information Science and Technology” (JASIST), 2) „Scientometrics”, 3) „Information Processing and Management”, 4) „College and Research Libraries”, 5) „Journal of Library Administration”, 6) „Journal of the Medical Library Association”, 7) „Libraries and Culture”, 8) „Journal of Documentation”, 9) „Journal of Information Science”, 10) „Journal of Academic Librarianship”. Z ustalonego zestawu czasopism wiodących w dziedzinie bibliotekoznawstwa pochodzą artykuły, na podstawie których wytypowano problemy badawcze podlegające ocenie. Jest to zasadnicza część opracowania przeprowadzanego w celu wykazania „wiarygodnych dowodów naukowych” w badaniach bibliotekoznawczych. Opis tej metody Andrew Booth zaproponował w formie algorytmu postępowania o nazwie *model 4S* (od

ang. *Studies + Synthesis + Synopses + Systems*) (Booth, 2002, p. 54). W tym uproszczonym schemacie są ukryte symbole oznaczające kolejne etapy realizacji opracowania analityczno-syntetycznego: analizę badań (ang. *studies*), syntezę wyników (ang. *synthesis*), analizę porównawczą (ang. *synopses*) i rozwiązania systemowe (ang. *systems*) (Booth, 2002, p. 54).

Wykazując podobieństwo nowej metody bibliotekoznawstwa do *evidence-based medicine*, należy podkreślić jej realizację w ramach międzynarodowej współpracy bibliotekarzy. Ustalenie jednakowych zasad analizy piśmiennictwa, zaproponowanych przez J. Eldredge'a, E. Crumley i D. Koufogiannatasa, wyznaczyło cel zorganizowania w Sheffield University (Wielka Brytania) w dniach od 3-4 września 2001 r., 1. konferencji pt. „Evidence based librarianship” (Eldredge, 2002, p. 72). Przedstawiciele środowisk bibliotekarskich z całego świata uzgodnili tam perspektywiczne plany realizacji tego typu badań oceniających na lata 2005-2020 (Eldredge, 2002, pp. 73-75).

CZY EVIDENCE-BASED MOŻNA UZNAĆ ZA NOWY SPOSÓB OPRACOWANIA ANALITYCZNO-SYNTETYCZNEGO?

Udzielając pozytywnej odpowiedzi na to pytanie jako adekwatną nazwę dla tego nowego sposobu opracowania, można zaproponować polski termin *opracowanie analityczno-syntetyczno-oceniające*. Tradycyjną analizę i syntezę danych w pracach dokumentacyjnych zastępuje w metodologii *evidence-based* metaanaliza realizowana na podstawie pytań badawczych. Powinny one uwzględniać wielkość populacji, określenie problemu i metod badania. Przegląd systematyczny zastępuje z kolei omówienie problematyki badawczej, stosowane zwykle w opracowaniu analityczno-syntetycznym. Przegląd taki, podobnie jak omówienie problematyki badawczej, zawiera ocenę analizowanego tematu, lecz jest ona formułowana według ustalonych wartości.

Wydaje się zatem, że poszukując odpowiedniej polskiej nazwy dla nowej formy opracowań dokumentacyjnych, można zaakceptować zasugerowane wyżej rozszerzenie od dawna stosowanej w naszej terminologii nazwy *opracowanie analityczno-syntetyczne* o składnik *oceniające*. Pamiętać trzeba jednak też o tym, że angielskim terminem *evidence-based* określa się również społeczny ruch naukowy, dzięki któremu powstają tego typu opracowania. Stosowanie metodologii *evidence-based* przyczynia się do powstawania międzynarodowych zespołów badawczych bibliotekarzy, podejmujących wspólne działania w ramach organizowanych konferencji i przygotowujących wspólne wydawnictwa elektroniczne. Przejawem tego typu inicjatywy jest biuletyn „Evidence Based Library and Information Practice”, wydawany przez kanadyjski University of Alberta (Evidence Based Library and Information Practice, b.d.). Publikowane w nim wyniki badań i proponowane tematy rozszerzają oraz porządkują wiedzę z zakresu międzynarodowego bibliotekoznawstwa. Nowy sposób komunikacji naukowej umożliwia zaś wytypowanie problemów badawczych, uznanych za istotne w praktyce bibliotekarskiej. Do zagadnień, które powinny zostać opracowane jako przeglądy systematyczne i ocenione według ustalonych kryteriów zalicza się: dydaktykę użytkowników, wyszukiwanie informacji, ocenę jakości wydawnictw elektronicznych, umiejętności zawodowe bibliotekarzy

w bibliotekach medycznych (Koufogiannakis i in., 2003, p. 66).

Można przypuszczać, że opisana powyżej metoda badań oceniających publikowanych prac badawczych z bibliotekoznawstwa będzie rozwijać się, a opracowanie analityczno-syntetyczne, stosowane już w I. sześćdziesiątych XX w. w działalności informacyjnej (por. Michajłow i in., 1968, s. 144; także: Brandalska, 1976, s. 99), będzie ewoluować w kierunku opracowań analityczno-syntetyczno-oceniających. Do rozwoju sposobu dokumentacji nauki nazwanego *evidence-based* przyczynia się międzynarodowa kooperacja środowiska naukowców. Tego typu ocena opublikowanych tematów badawczych przez międzynarodowe grupy specjalistów korzystnie wpływa na planowanie i systematyczny rozwój tych dziedzin, w których jest stosowana.

ZAKOŃCZENIE

Wszechstronna adaptacja w naukach medycznych tego sposobu oceny publikacji i niepublikowanych raportów pozwala stwierdzić, że to skuteczna strategia, której celem jest kontrola efektywności realizowanych procesów badawczych. Przekonuje to do stosowania metodologii *evidence-based* także w polskim bibliotekoznawstwie.

Od 1997 r. metodologia oparta na dowodach jest popularyzowana w ramach współpracy środowisk bibliotekarskich na świecie. Wytypowane obszary badawcze międzynarodowego bibliotekoznawstwa uwzględniają zarządzanie bibliotekami, a zwłaszcza analizę ekonomiczną różnych zagadnień bibliotecznych, która może być również realizowana w polskich badaniach.

Na podstawie metodologii *evidence-based* powstaje nowy rodzaj źródeł bibliograficznych, których ogląd powinien rozpoczynać realizację każdego planowanego tematu badawczego. Brak tego typu informatorów z zakresu bibliotekoznawstwa może spowodować niepotrzebne dublowanie lub niedocenienie wcześniej podejmowanych badań i ich rozstrzygnięć.

BIBLIOGRAFIA

- Booth, Andrew (2002). From EBM to EBL: two steps forward or one step back? *Medical Reference Services Quarterly*, vol. 21, pp. 51-64.
- Booth, Andrew (2001). Systematyczny przegląd badań naukowych. W: *Informacja naukowa w zdrowiu publicznym*, pod red. P. Franaszka. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 25-44.
- Brandalska, Elżbieta (1976). *Opracowania dokumentacyjne i wydawnictwa informacyjne w placówkach informacji*. Warszawa: CİNTE, s. 99-102.
- Byrd, Gary; Stanley, Eileen; Wood, Bob (1998). On Jon Eldredge's commentary evidence-based librarianship. *Hypothesis. The Newsletter of the Research Section of MLA*, vol. 11, pp. 5-12.
- Chronology of The Cochrane Collaboration* (b.d.). [online] [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.cochrane.org/docs/cchronol.htm>>
- Clinical Evidence* (b.d.). [online]; BMJ Publishing Group [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.clinicalevidence.org>>
- Cochrane entities* (b.d.). [online] [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.cochrane.org/contact/entities.htm>>
- The Cochrane Library* [online] [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.cochrane.org/reviews/clibintro.htm>>
- Crumley, Ellen; Koufogiannakis, Denise (2002). Developing evidence-based librarianship.

- ship: practical steps for implementation. *Health Information and Libraries Journal*, vol. 19, pp. 61-70.
- Dąbrowiecki, Stanisław; Janowicz, Eugeniusz; Malukiewicz-Wiśniewska, Grażyna (1996). *Jak wyszukiwać i krytycznie oceniać naukowe publikacje medyczne?* Bydgoszcz: Wydaw. Uczelniane Akademii Medycznej, s. 85-87, 91-94.
- Eldredge, Jonathan D. (1997). Evidence-based librarianship: a commentary for „Hypothesis”. *Hypothesis. The Newsletter of the Research Section of MLA*, vol. 11, pp. 4-7.
- Eldredge, Jonathan D. (2000). Evidence-based librarianship: an overview. *Bulletin of the Medical Library Association*, vol. 88, pp. 282-302.
- Eldredge, Jonathan D. (2002). Evidence-based librarianship: what might we expect in the years ahead? *Health Information and Libraries Journal*, vol. 19, pp. 71-77.
- Evidence Based Library and Information Practice* (b.d.) [online]. University of Alberta [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ejournals.library.ualberta.ca>>
- Gajewski, Piotr; Jaeschke, Roman; Mrukowicz, Jacek (2003). Evidence-based medicine (EBM) współczesną sztuką lekarską. Cele Polskiego Instytutu Evidence Based Medicine. *Medycyna Praktyczna*, 3, s. 31-34.
- Geddes, John; Reynolds, Shirley, eds. (1997). *Evidence-Based Mental Health*. London: BMJ Publishing Group, vol.1-; Dostępny również online w World Wide Web: <<http://www.ebmentalhealth.com>>
- Leska, Maria; Leski Kazimierz (1976). *Synteza dokumentacyjna W: Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*. Pod red. K. Głombiowskiego i in. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 282.
- Haynes, Brian; Glasziou, Paul, eds. (1995). *Evidence-Based Medicine*. London: BMJ Publishing Group, vol.1-; Dostępny również online w World Wide Web: <<http://www.evidence-basedmedicine.com>>
- Higgins, Julian; Green, Sally, eds. (2004). *Cochrane Reviewers' Handbook 4.2.1* [online] [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.cochrane.org/resources/handbook/hbook.htm>>
- Jaeschke, Roman; Cook, Deborah; Guyatt, Gordon (1998). EBM – wprowadzenie. *Medycyna Praktyczna*, 1, s. 143-150.
- Koufogiannakis, Denise; Dorgan, Marlene; Crumley, Ellen (2003). Facilitating evidence-based librarianship: a Canadian experience. *Health Information and Libraries Journal*, vol. 20, suppl. 1, pp. 72-78.
- Koufogiannakis, Denise; Slater, Linda; Crumley, Ellen (2004). A content analysis of librarianship research. *Journal of Information Science*, vol. 30, pp. 227-239.
- Michajłow, A.I.; Czerny, A.I.; Gilarewski, R.S. (1968). *Podstawy informacji naukowej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 144.
- Mrukowicz, Jacek (2004). Podstawy evidence based medicine (EBM), czyli o sztuce podejmowania trafnych decyzji w opiece nad pacjentami. *Medycyna Praktyczna. Ginekologia i Położnictwo*, 6, s. 7-21.
- The name behind The Cochrane Collaboration* (b.d.). [online] [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.cochrane.org/docs/archiew.htm>>
- Netting The Evidence* (b.d.). [online] [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.shef.ac.uk/Scharr/ir/netting>>
- Niedźwiedzka, Barbara (1998). Praktyka lekarska oparta na wynikach badań naukowych. Jak dotrzeć do wartościowych publikacji naukowych? *Medycyna po Dyplomie*, vol. 7, s. 15-20.
- Ober, Melissa; Ryo, Shohara; Rennie, Drummond; Yank, Veronica; Bero, Lisa (2002). The criticism management system for the Cochrane Library. *Evaluation and the Health Professions*, vol. 25, pp. 98-115.
- Polski Instytut Evidence Based Medicine (PIEBM) (b.d.). [online] [dostęp: 24.10.2006]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ebm.org.pl/show.php>>
- Schell, Cathrina L. (1992). Meta-analysis: a tool for medical and scientific discoveries. *Bulletin of Medical Library Association*, vol. 80, pp. 219-222.
- Silagy, Chris, ed. (2001). *Evidence-based practice in primary care*. London: BMJ Publishing, p. 197.
- Weightman, Alison Lesley; Mann, Mala Kanthi (2000). Evidence in seconds? Format and design considerations in the provision of reliable information to support evidence-based practice. *Health Libraries Review*, vol. 17, pp. 63-70.

BARBARA MAUER-GÓRSKA

Institute of Information and Library Science

Jagiellonian University

e-mail: mauer@inib.uj.edu.pl

**EVIDENCE – BASED: NEW METHOD OF ANALYTICO-SYNTHETIC
INDEXING OF RESEARCH PAPERS**

KEYWORDS: Evidence-based. Analytico-synthetic indexing. Methodology. Research papers. Medicine. Librarianship.

ABSTRACT: For the last several years the following terms have been used in Polish medical literature: *evidence-based medicine*, *practice based on reliable and current publications*. These terms are used for the evaluation of publications in the field of medicine in accordance with the methodology called *evidence-based medicine*. The international cooperation of specialists in various domains has resulted in the development of a unified strategy for indexing and retrieving medical subjects on the basis of analysis and synthesis of data received in reply to research queries. The author discusses the application of the strategy in question to the informational publications and system of evaluative databases *Cochrane Library*. The international scope of this method within the field of medical sciences has heavily influenced the decision on its implementation in the field of librarianship. The author describes main methodological assumptions of *evidence-based librarianship* developed by British, American and Canadian librarians (Andrew Booth, Jonathan Eldredge, Denise Koufogiannakis, Ellen Crumley) in the years 1997-2001. She proves the method in question to be related to similar analytic and synthetic methods employed in Polish documentary work. She proposes a new term, *opracowanie analityczno-syntetyczne-oceniające (analytico-synthetico-evaluative indexing)*, stressing the fact that the method is being continually improved on and new methods of evaluating published research papers are being introduced.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do redakcji 18 czerwca 2007 r.